

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

ГРАНІ ІСТОРІЇ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 2 (10)

Слов'янськ
2019

УДК 94 (477)

Г 77

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
№ 23066-12906Р від 11.12.2017 р.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Горлівського інституту іноземних мов
(протокол № 3 від 23.10.2019 р.)*

Редакційна колегія:

Головний редактор: **В. М. Докашенко**, доктор історичних наук, професор
Відповідальний секретар: **В. В. Концур**, кандидат історичних наук, доцент

Члени редколегії:

І. М. Грідіна, доктор історичних наук, професор
Г. П. Докашенко, доктор історичних наук, професор
В. В. Сокирська, доктор історичних наук, доцент
О. В. Стяжкіна, доктор історичних наук, професор
Н. Р. Темірова, доктор історичних наук, професор
І. Я. Тодоров, доктор історичних наук, професор
М. В. Тортіка, доктор історичних наук, доцент
С. М. Швидкий, доктор історичних наук, доцент

Рецензенти:

Л. Л. Бабенко, доктор історичних наук, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

О. О. Баковецька, доктор історичних наук, Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв

Г 77   **Грані історії:** зб. наук. праць. Спеціальний випуск – матеріали
III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Бахмутська
старовина: краєзнавчі дослідження – 2019». Слов'янськ: Вид-во
Б. І. Маторіна, 2019. Вип. 2(10). 197 с.
ISBN 978-617-7780-15-0

У збірнику наукових праць розглядаються різноманітні аспекти актуальних проблем ідентичності, ментальності, самосвідомості в регіональній історії Донеччини, джерелознавчі та історіографічні проблеми, локальні аспекти економічної історії, історії повсякденності, історична біографістика та усна історія в регіональному вимірі.

Для науковців, викладачів, студентів, всіх, хто цікавиться історичною регіоналістикою, зокрема історією Донецького краю.

ISBN 978-617-7780-15-0

УДК 94 (477)

КУЛЬТУРНА ТРАДИЦІЯ В ІСТОРІЇ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР

Актуальність теми обумовлена тим, що в умовах трансформації політичної системи значно підвищується роль культурних традицій, що пов'язано з пошуком факторів стабілізації та управління соціальною системою. Культура, як універсальний спосіб людського «буття у світі», є самоорганізуючою системою, відтворення, усталений і спадкоємний історичний розвиток якої здійснюється завдяки її традиціям. «Традиція – не просто елемент культури, а її системоутворюючий початок» [1, с. 5]; «традиція – це система специфічних норм, зразків та культурних практик, які забезпечують універсально спрямоване засвоєння світу...» [2, с. 5]. Проблематиці вивчення традицій, їх ролі в історичному процесі приділяли увагу Дж. Гасфілд, Дж. Дерретт, Дж. Маркофф, Р. Генон, С. Ейзенштадт, С. Хантінгтон, а також В. О. Веденєєв, А. Б. Гофман, В. Плахов, О. С. Шейко та ін.

Метою статті є виявлення сутності культурної традиції, її особливостей та ролі в історичному процесі, визначення традиції як втілення сутнісних характеристик буття.

В цілому, культурна традиція є сукупністю збережених і відтворених тривалий історичний час в культурі суспільства соціально- й духовно-значимих типових елементів культурної спадщини, переломлених крізь соціокультурний досвід і нормативні зразки діяльності, які передаються із покоління в покоління, та є найважливішим створенням процесів інкультурації та соціалізації людини. Оформлюючи соціокультурний досвід у стандартах або стереотипах поведінки/діяльності, традиції здійснюють його відбір, концентрацію й передачу. Так, О. С. Шейко уточнює сутність традицій як «відокремлених, відносно стійких, регулярно й багаторазово повторюваних, загальноприйнятих і загальнозначущих способів, форм і результатів діяльності в якості забезпечення відтворення в саморозвитку суспільства. Традиції – це результат селекції минулого й актуального досвіду людства в контексті дії процесу соціальної спадщини» [3, с. 4].

Разом із цим, культурна традиція – це апробована, легітимна культурна практика, спрямована на універсальне засвоєння людиною світу. Як нормативна культурна практика, традиція входить в онтологічний контекст і порядок світоустрою, більше того – посвідчує його собою, виступаючи його мікромоделлю, тим хронотопом, у сфері якого відбувається затверджуюча його актуалізація; тобто традиція є відтворенням акумульованого соціокультурного досвіду й культурної спадщини, а також певної моделі світоустрою, яка передбачає принципи соціальної інтеграції людського буття.

Засвідчуючи феномен спадкоємності і включаючи відповідні інститути й організації, культурна традиція (від лат. *traditio* – передача) не тільки відтворює в сучасному минуле. «Традиція – не минуле, нею позначається не те, що «позаду нас», а те, що безперервно існує в світі й у нас самих... У традиції

відбивається стійкість, довічне в тимчасовому...» [2, с. 95]. Більше того, «традиції, поки вони є, будуть виявленням абсолютного, вічного (даного Богом або природою)..., тотожні універсаліям (константам) культури. Вони висвітлюють себе в кожній формі й сфері культури...» [2, с. 97]. Отже, традиція – це сучасне, існуюче як у минулому, так і в майбутньому, це справжня дійсність, вічне в ході часу.

Важливо підкреслити, що традиція – це система норм і принципів культури: «в традиції завжди є незламне ядро, неопалима її купина, завдяки якій вона виконує функцію хранительки вічного..., хрестоматійно-нормативного в історичному становленні; тим самим її онтологічною основою є не те, що надходить, а вічне, яке підтримує зв'язок поколінь» [4, с. 135].

Можна зробити припущення, що традиції втілюють у культурі онтологічний порядок буття як якоїсь абсолютної даності, первинною по відношенню до всіх змін. Таке розуміння є, на наш погляд, правильним хоча б тому, що традиційність забезпечує стабільність і спадкоємність в існуванні й історичному розвитку культури та суспільства. Вона пов'язана з орієнтацією на коеволюційні (від лат. со – разом та evolution – розвиватися) по відношенню до навколишнього середовища пріоритети культурної практики, які гармонізують систему зв'язків «людина – світ». Так, сутністю традиційної культури є перетворення навколишнього середовища при збереженні ціннісного орієнтиру на гармонію людини й природи [5, с. 148].

Розуміння традицій як втілених у культурі онтологічних констант подав у своїх працях французький філософ Р. Генон [6], фундатор інтегрального традиціоналізму – релігійно-філософського вчення, яке демонструє наявність у всіх культурах та релігіях єдиної інтегральної Традиції, яка являє собою якийсь першопринцип буття. Якщо в традиції поряд з процесуальною виділити й сутнісно-змістовну її сторону, то «...окрім «передачі» під традицією мається на увазі те, що передається...» [2, с. 92], і за цим «що» (табу, звичаї, ритуали) зрештою стоїть «факт передачі буття» [2, с. 92]. Саме в якості реалізації можливостей буття розумів традиції М. Хайдеггер.

На нашу думку, традиція онтологічна, вона забезпечує збереження буття в естафеті існування при всіх здійсненнях. Згідно з Г.-Г. Гадамером, «за своєю сутністю традиція – це збереження того, що є, збереження, яке здійснюється за будь-яких історичних змін» [7, с. 334]. У більш широкому значенні традиція є «...область збереження постійно мінливих характеристик будь-якого предмету, коли він розглядається як соціокультурний феномен» [2, с. 92-93]. Традиція є сферою затвердження сутнісних характеристик буття, принципів світоустрою. Можна зробити припущення, що вона – субстанційний фермент культури, її фундамент, принцип її самоорганізації, її системоутворюючий початок, універсальна модель спадкоємного розвитку.

Культура базується на традиціях, які постають початками упорядкування людського буття «у світі», і разом з цим перебудови світу в універсум культури. Отже, культурні традиції супроводжують людство упродовж всієї його історії, вони – найважливіші елементи його філогенезу й онтогенезу. Традиції не просто нормативно фіксують, зберігають та здійснюють передачу культурної

спадщини, але здатні нарощувати її, пристосовуючи культуру до умов навколишнього середовища. Як щось постійне в розвитку та змінах, традиції, будучи включеними у рух історичного часу, можуть трансформуватися при збереженні своєї специфічності й культурного змісту. Це здійснюється не революційним шляхом радикальної інноваційної заміни колишніх зразків соціокультурного життя на більш ефективні, а еволюційним шляхом поступового введення новації в традиційні установи культури. Тому традиційна культура представлена найбільш стійкими системами культури: так, наприклад, історія традиційних культур Індії та Китаю обчислюється тисячоліттями. Г.-Г. Гадамер підкреслює, що традиція створює достатню умову світорозуміння та постає універсальним середовищем його розгортання [7, с. 329–338]. В певному сенсі традицією можна розуміти як пошук сенсу життя людським способом, а також як варіант здобування безсмертя в житті. Традиції включають первинні сенси культури і людського буття й являють собою «мудрість століть» як капітальну культурну спадщину. Реалізуючись у формах суспільної свідомості, традиції здійснюють передачу сенсів, і «у культури немає іншого засобу зберегти себе, як реалізувати свої сенси й цінності в традиції» [1, с. 98].

Традиції, які затвердилися в культурі, передбачають сакралізацію, вони є ціннісні абсолюти. В опорі на закріплені в традиціях ціннісні абсолюти, які сходять до архетипу священного – найважливіша особливість традиційних культур, картина світу яких задається, як правило, релігією.

Пов'язаний з модернізацією соціокультурного розвитку в результаті впливу НТП перехід від традиційної до інноваційної культури і техногенної цивілізації не повинен супроводжуватися ігноруванням, деконструкцією та деструкцією сталих в культурній історії людства традицій. Це підриває онтологічну основу людського буття «в світі», робить його самодеструктивним. Породжена інноваційною культурою й обґрунтована ідеологією прогресизму (орієнтації на науково-технічні пріоритети розвитку), техногенна цивілізація з її всеохоплюючим принципом технологічної раціональності виявляє тенденцію заміни сталих традицій (техніко-технологічними) інноваціями, безперервними їх упровадженнями в соціокультурне життя; світ з позиції прогресизму уявляється полігоном здійснення інновацій. Пов'язана з розвитком техногенної цивілізації модернізація призводить до обмеження сфери впливу традиційності, витискування на периферію соціокультурного життя.

У результаті відбувається відрив техногенної цивілізації від її традицій, який супроводжується пріоритетним її затвердженням у перманентно модернізованому інноваційному соціокультурному житті. Ця дисгармонія між традиціями й новаціями, стабільністю та змінами, духовністю й утилітарністю, культурою і цивілізацією, породжує колізії світового історичного розвитку. ХХ століття багато небувалими раніше в історії катастрофами (військовими, політичними, економічними, екологічними). Колізії світового розвитку найшли свій відбиток в глобальних проблемах сучасності, як оборотній стороні глобалізації, в основі яких – людина та її світовідносини. Техногенна цивілізація в своєму бутті може бути представлена як таке соціокультурне

утворення, яке постійно змінює свої основи. При цьому, глобалізаційний проект її глобального розповсюдження – вестернізація – пов'язано з уніфікацією культурних традицій.

Сьогодні очевидна актуальність перегляду концепту культурної традиції, її сутності, значення, міста в людському бутті та його історії. Очевидна необхідність нової парадигми культурно-історичного розвитку людства, яка враховує початкові – традиційні основи культури в плані онтологічної стійкості цього розвитку.

Реактивація значення традиції допускає перегляд пріоритетів світового культурно-історичного розвитку, заміну концепції прогресу, особливо – в формі прогресизму, концепцією стійкого розвитку, який спирається на традицію коеволюційного розвитку культури і цивілізації, який орієнтований на світовий баланс між рішенням соціальних проблем і збереженням стабільності навколишнього середовища.

Таким чином, культурні традиції в історичному процесі постають онтологічними якорями, які забезпечують саму його можливість, оскільки в них відбувається актуалізація атрибутивних характеристик буття в його проходженні крізь час. Традиція, якщо й містить у собі щось із досвіду минулих поколінь, то тільки таке, що на певному етапі розвитку суспільства є необхідним, без чого не може здійснюватися прогрес.

РЕЗЮМЕ

У статті розглядається феномен культурної традиції як системоутворюючого початку культури, її історичного розвитку, який задає визначення, послідовність та спадковість історичного процесу. Показано традицію як втілення сутнісних характеристик буття. Також традиція розглядається як універсальний селективний механізм актуалізації, відтворення й трансляції соціокультурної спадщини та досвіду.

Ключові слова: традиція, культура, людське буття, традиціоналізм, інновація.

SUMMARY

The article deals with the phenomenon of cultural tradition as a system-forming beginning of culture in its historical development, which designates the definition, sequence and heredity of the historical process. The tradition is shown as the embodiment of the essential characteristics of being. Also, tradition is considered as a general selective mechanism for actualization, reproduction and translation of sociocultural heritage and experience.

Keywords: tradition, culture, human being, traditionalism, innovation.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лазарев Ф. В. Вселенная культуры: стратегемы и ценности / Ф. В. Лазарев, Литтл А. Брюс. – Симферополь: СОНАТ, 2005. – 192 с.
2. Кутырев В. А. Культура и технология: борьба миров. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 240 с.

3. Шейко О. С. Традиція як фактор саморозвитку суспільства: Автореф. дис... к-та філос. наук: 09.00.03 / Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя, 2001. – 19 с.
4. Гатальська С. М. Філософія культури: Підручник. – Либідь, 2005. – 328 с.
5. Баева Л. В. Ценности изменяющегося мира: экзистенциальная аксиология истории: Монография. – Астрахань: Издательский дом «Астраханский университет», 2004. – 277 с.
6. Генон Р. Царство количества и знамения времени. Очерки об индуизме. Эзотеризм Данте [Текст]: переводное издание / [Пер. с фр.: Любимова Т. Б.]. – М. : Беловодье, 2003. – 478 с.
7. Гадамер Г.-Г. Истина и метод: основы философской герменевтики / пер. с нем. – М.: Прогресс, 1988. – 699 с.

УДК 069.4/5(477.62)

Дишева Н. В.

**КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА. ДОСВІД ОЦИФРУВАННЯ ЕКСПОНАТІВ
ФОНДОВОЇ КОЛЕКЦІЇ
КЗК «БАХМУТСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ»**

«Ми знаємо, скільки ми зберігаємо,
але не знаємо, що ми зберігаємо»

У століття наукоємних технологій та стрімкого технічного прогресу, коли цифрові технології охоплюють все більше сфер людської діяльності, починаючи з фінансів і закінчуючи космічними подорожами, абсолютно логічно використовувати всі переваги цифрового формату і в музейній галузі, а саме в музейному фондовому обліку. Все більше і більше компаній, закладів розуміють всю ефективність, яку дає переведення всієї документації в цифровий формат.

З розвитком комп'ютерних технологій можна впевнено стверджувати, що оцифрувати можна практично все. Будь-який документ на твердому носії, будь то паперовий документ, світлина, слайд, книга чи журнал може бути перенесений у цифровий вигляд. Більше того, оцифруванню добре піддаються відеозаписи на старих носіях, таких як магнітна або кіноплівка. Теж саме стосується і аудіозаписів. Однак для кожного виду документів та завдання, будь то сканування книг, розпізнавання тексту або оцифрування аудіо-відеоконтенту, потрібне відповідне обладнання, програмне забезпечення та досвідчені спеціалісти.

Музеї зберігають культурну спадщину малої Батьківщини та країни в цілому. Оцифрування робить цю спадщину більш доступною широкому колу людей та значно спрощує роботу співробітників музеїв при досягненні кінцевої мети. Сучасні музейні спеціалісти «малих» музеїв успішно вже працюють в інтернет просторі, в електронній базі свого музею, а в «більших» музеях створюються лабораторії для оцифрування та реставрації фондів.

Оцифрування в музеях проводиться для досягнення автоматизації обліку